

Κύπρος: Ο απελευθερωτικός αγώνας.

Γράφει ο Ιωάννης Ζαμπάρτας, Υποστράτηγος ε.α.

Η προπαρασκευή του απελευθερωτικού αγώνα σηματοδοτείται, ουσιαστικά, με τον όρκο της 7ης Μαρτίου 1953 που έδωσαν δώδεκα πρωτεργάτες. Το ιστορικό έγγραφο του όρκου υπογράφεται από τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο Γ΄, από τον τότε Συνταγματάρχη ε.α. Γεώργιο Γρίβα, τον δικηγόρο Σωκράτη Λοϊζίδη και από άλλους αγωνιστές.

Η στρατιωτική ηγεσία του απελευθερωτικού αγώνα ανατέθηκε από τον Αρχιεπίσκοπο και Εθνάρχη Μακάριο στον Γεώργιο Γρίβα, που πήρε το επαναστατικό όνομα «Διγενής» και έφθασε, με κάθε μυστικότητα, στην Χλώρακα της Πάφου, στις 10 Νοεμβρίου 1954.

Αμέσως μετά, καταρτίσθηκαν τα σχέδια συγκρότησης ομάδων και τα προγράμματα εκπαίδευσης και δράσης. Παρουσιάσθηκαν δυσχέρειες ως προς την εξασφάλιση υλικού, ιδιαίτερα όταν, την νύκτα της 25ης Ιανουαρίου

1955, το βρετανικό αντιτορπιλικό «Κόμετ» συνέλαβε, στην περιοχή Πάφου, το ιστιοφόρο «Άγιος Γεώργιος» που μετέφερε όπλα και πυρομαχικά. Κυβερνήτης του ιστιοφόρου ήταν ο Ευάγγελος Λουκά-Κουταλιανός από την Σαλαμίνα Αττικής, με πλήρωμα τους Μ. Αλιφραγκή από την Σαντορίνη και Μ. Χρστο-δουλάκη από την Χαλκιδική. Μαζί τους ήταν κι ο πλοιοκτήτης Α. Μέλλος από τον Πόρο και ο Α. Καραδήμας από την Λειβαδιά. Όλοι αυτοί, καθώς και ορισμένοι Κύπριοι, μέλη της ομάδας υποδοχής, καταδικάσθηκαν σε βαριές ποινές φυλάκισης.

Ο Άγγλος στρατιώτης δεν μπορεί να τρομάξει με το όπλο του τα μικρά ελληνόπουλα του νησιού. Τα παιδάκια τον αντιμετωπίζουν με τα χέρια ψηλά και όρθια την ψυχή.

Ο κύριος αντιστασιακός φορέας είχε πάρει, στις 13 Ιανουαρίου 1955, τον τίτλο Εθνική Οργάνωσις Κυπρίων Αγωνιστών (Ε.Ο.Κ.Α.), που έμελλε να γίνει ο θρύλος του απελευθερωτικού αγώνα 1955-1959.

Έναρξη του απελευθερωτικού αγώνα.

Στις 00.30 της 1ης Απριλίου 1955, ξημερώματα Παρασκευής, η Λευκωσία και άλλες πόλεις του νησιού ξύπνησαν από ισχυρές εκρήξεις βομβών και αυτοσχέδιων μηχανισμών, που τοποθετήθηκαν σε κατοχικές εγκαταστάσεις και σε κυβερνητικά κτίρια.

Εκείνη την νύκτα, ο Γρηγόρης Αυξεντίου κτύπησε με την ομάδα του τις αγγλικές βάσεις στην Δεκέλεια, με αποστολή να προκαλέσει διακοπή του ηλεκτρικού ρεύματος και συσκότιση σ' όλο το νησί. Ένα μέλος της ομάδας του, ο Μόδεστος Παντελής από το Λιοπέτρι, ήταν ο πρώτος νεκρός. Σκοτώθηκε από ηλεκτροπληξία, ενώ επιχειρούσε να καταστρέψει ηλεκτροφόρα καλώδια. Ο Μάρκος Δράκος, με την ομάδα «Αστραπή», ανατινάσσει τμήμα του Ραδιοφωνικού Ιδρύματος, ενώ, ταυτόχρονα, ανατινάσσονται κτίρια της Αρχιγραμματείας (κεντρικά κυβερνητικά γραφεία), αστυνομικοί σταθμοί, κ.ά. Εκρήξεις δονούν, επίσης, την Αμμόχωστο, την Λεμεσό, την Λάρνακα και την επισταθμία της Επισκοπής. Με την αυγή της 1ης Απριλίου κυκλοφορεί η πρώτη προκήρυξη του Αρχηγού της Ε.Ο.Κ.Α., Διγενή, που τελειώνει με την φράση: «Εμπρός όλοι μαζί για την λευτεριά της Κύπρου μας».

Η δράση της Ε.Ο.Κ.Α., που συνεχιζόταν με διαρκώς εντεινόμενο ρυθμό, προκάλεσε την κατάπληξη των δυνάμεων κατοχής και κίνησε τον θαυμασμό των ελευθέρων ανθρώπων όλου του κόσμου. Ο Αγγλος Κυβερνήτης Ρ.Π. Αρμιτέιζ αντέδρασε με την θέσπιση νόμου, στις 15 Ιουλίου 1955, για συλλήψεις και προσωποκρατήσεις χωρίς δίκη και για δημιουργία ειδικών κρατητηρίων.

Τέτοια κρατητήρια έγιναν, αρχικά, στις κεντρικές φυλακές Λευκωσίας, και, λίγο αργότερα, στο μεσαιωνικό κάστρο της Κερύνειας, από όπου έγινε η τολμηρή απόδραση 16 αγωνιστών της Ε.Ο.Κ.Α.

Ύστερα από αυτό το γεγονός, ιδρύθηκαν τα στρατόπεδα συγκέντρωσης ή κρατητήρια στην Κοκκινοτριμιθιά, στην Πύλα, στο Πολέμι, στο Μάμμαρι, στο Πυρόι, στην Λίμνη, στην Αγύρτα και στην Πέργαμο, όπου φυλακίσθηκαν, σε διάφορες περιόδους, περίπου 3.000 Κύπριοι. Οι κρατούμενοι πραγματοποιούσαν εντυπωσιακές εξεγέρσεις και αποδράσεις, ενώ πολλοί θάλαμοι αστυνομικών σταθμών είχαν μεταβληθεί σε χώρους βασανιστηρίων.

Ο Στρατάρχης Χάρτιγκ,

Κατά την διάρκεια του απελευθερωτικού αγώνα, συγκρούσεις και οδομαχίες είχαν γίνει σχεδόν καθημερινό φαινόμενο. Οι έλεγχοι, τα μπλόκα και οι συλλήψεις, έστω και με ασήμαντη αφορμή, είχαν ως αποτέλεσμα πολλοί αγωνιστές να οδηγούνται καθημερινά στα κρατητήρια των φυλακών ή ακόμη και στην αγχόνη.

Τα σκληρά αποικιακά μέτρα των δυνάμεων κατοχής όχι μόνο δεν αποδυνάμωσαν τον μαχόμενο κυπριακό ελληνισμό, αλλά, αντίθετα, είχαν ως αποτέλεσμα να πυκνώσουν οι τάξεις των αγωνιστών και να γίνουν πιο οργανωμένα και πιο αποτελεσματικά τα κτυπήματα εναντίον του κατακτητή. Ενώπιον αυτής της κατάστασης, οι Αγγλοι αποφάσισαν ριζική αλλαγή της στάσης τους, επιλέγοντας πλέον την στρατιωτική αναμέτρηση. Έτσι αντικατέστησαν τον Κυβερνήτη Αρμιτέιζ με τον σκληροτράχηλο στρατάρχη σέρ Τζών Χάρτιγκ, που έφτασε αποφασισμένος να συντρίψει τους μαχόμενους Κυπρίους διά πυρός και σιδήρου.

Λίγες μέρες μετά την άφιξη του νέου Κυβερνήτη, επτά αντάρτες, με επικεφαλής τον καταζητούμενο Γρηγόρη Αυξεντίου που είχε το επαναστατικό όνομα Ζήδρος, κατέβηκαν από το κρησφύγετο του Πενταδακτύλου, επέδραμαν στο Λευκόνοικο, κατέλαβαν αστυνομικό σταθμό και άρπαξαν τον οπλισμό του. Μαζί με τον Αυξεντίου ήταν και ο Στυλιανός Λένας από τα Χανδριά, που έπεσε, αργότερα, στο Τρόδος.

Στις 15 Δεκεμβρίου 1955, έπεσε σε μάχη κοντά στους Σόλους ο Χαράλαμπος Μούσκος. Στις 7 Φεβρουαρίου 1956, ο μαθητής του Γυμνασίου Αμμοχώστου Πετράκης Γιάλλουρος, από το Ριζοκάρπασο, έπεσε από σφαίρα Αγγλου στρατιώτη κατά την διάρκεια μαθητικής διαδήλωσης. Ένας άλλος μαθητής, ο Ανδρέας Παρασκευάς, στα 16 χρόνια του, πυροβολήθηκε και σκοτώθηκε από Αγγλο στις 2 Ιουλίου 1956, ενώ έτρεχε με το ποδήλατό του – επειδή αρνήθηκε να σταματήσει.

Σε σφοδρή ανταλλαγή πυρών στην περιοχή Μαραθάσας έπεσε μαχόμενος στις 18 Ιανουαρίου 1957 ο Μάρκος Δράκος, ένας από τους κορυφαίους ήρωες της Ε.Ο.Κ.Α.

Θρυλική υπήρξε η μάχη κοντά στην Μονή Μαχαιρά στις 3 Μαρτίου 1957, όταν Βρετανοί στρατιώτες βρήκαν το κρησφύγετο του Γρηγόρη Αυξεντίου και τον κάλεσαν να παραδοθεί. Ο ήρωας απάντησε με τη ρήση του Λεωνίδα: «Μολών λαβέ». Μένοντας, τελικά, μόνος του στο κρησφύγετο, συνέχισε να πυροβολεί και να δέχεται καταγιγιστικά πυρά. Κατά την μάχη, σκοτώθηκε ο Αγγλος δεκανέας Μπράουν. Παρά τις συνεχιζόμενες επιθέσεις των Αγγλων, ο Αυξεντίου, τραυματισμένος στον λαιμό και στο γόνατο, εξακολουθούσε να μάχεται. Οι Αγγλοι τον καλούσαν συνεχώς να παραδοθεί κι αυτός απαντούσε με πυροβολισμούς. Οι κατακτητές διοχέτευσαν βενζίνη στο κρησφύγετό του και έριξαν εμπρηστικές χειροβομβίδες. Ο ήρωας έγινε ένα με την φωτιά.

Οι ένοπλες επιθέσεις εναντίον εγκαταστάσεων και προσωπικού των δυνάμεων κατοχής γίνονταν ολοένα συχνότερες και αποτελεσματικότερες, με τίμημα περισσότερους από 100 πεσόντες στις μάχες και εκτελεσθέντες στις φυλακές Λευκωσίας.

Μέσα στις βρετανικές βάσεις του Ακρωτηρίου, το βράδυ της 26ης Νοεμβρίου 1957, από δολιοφθορά, καταστράφηκαν πέντε βρετανικά αεροπλάνα και σημαντικό πολεμικό υλικό.

Ολόκληρο το νησί είχε μεταβληθεί σε πεδίο μάχης και η παγκόσμια κοινή γνώμη απορούσε και παρομοίαζε τον αγώνα των Κυπρίων με την πάλη του Δαβίδ εναντίον του Γολιάθ. Στα κρατητήρια και στα στρατόπεδα συγκέντρωσης, οι κρατούμενοι υποβάλλονταν σε φρικτά βασανιστήρια που οι ίδιοι οι κατακτητές ονόμαζαν «φιλοσοφία του πόνου».

Αφού οι Κύπριοι απογοητεύτηκαν από την απήχηση, που είχαν τα διαβήματά τους στις διεθνείς ανθρωπιστικές οργανώσεις, αποτάθηκαν στην Βρετανική Εταιρεία Προστασίας των Ζώων, επιζητώντας ίση, τουλάχιστον, μεταχείριση με τα ζώα!

Απαγωγή του Αρχιεπισκόπου.

Στις 9 Μαρτίου 1956, ενώ ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος βρισκόταν στο αεροδρόμιο Λευκωσίας και ετοιμαζόταν να ταξιδέψει στην Αθήνα για συνομιλίες με την ελληνική κυβέρνηση, συνελήφθη αιφνιδιαστικά από τις αγγλικές κατοχικές αρχές. Ταυτόχρονα, συνελήφθησαν ο Μητροπολίτης Κυρηναίας Κυπριανός, ο πρωθιερέας του ιερού ναού Φανερωμένη Σταύρος Παπαγαθαγγέλου και ο δημοσιογράφος και γραμματέας της Μητρόπολης Κυρηναίας Πολύκαρπος Ιωαννίδης.

Οι συλληφθέντες τέθηκαν σε αυστηρή απομόνωση και μεταφέρθηκαν στο νησί Μαχέ των Σεϋχελλών, όπου παρέμειναν εξόριστοι επί 13 μήνες. Ελευθερώθηκαν στις 17 Απριλίου 1957 και έφθασαν στην Αθήνα μέσω Μαγαδασκάρης και Ναϊρόμπι. Ο ελληνικός λαός επιφύλαξε στον Αρχιεπίσκοπο και στους συνεξοριστούς του θριαμβευτική υποδοχή.

Κατά την διάρκεια της εξορίας του Αρχιεπισκόπου, την ευθύνη της εκκλησιαστικής και εθνικής ηγεσίας του κυπριακού λαού ανέλαβε, «ως Εθναρχεύων», ο Μητροπολίτης Κιτίου Ανθιμος, ο οποίος, αργότερα, συνελήφθη και τέθηκε υπό περιορισμό στο οίκημα της Μητρόπολής του. Ο κυπριακός λαός, με τους εκπροσώπους του, αρνήθηκε κάθε διαπραγμάτευση με τους Αγγλους, όσο ήταν απύσχα η εκκλησιαστική και εθνική ηγεσία του.

Εκτελέσεις με απαγχονισμό.

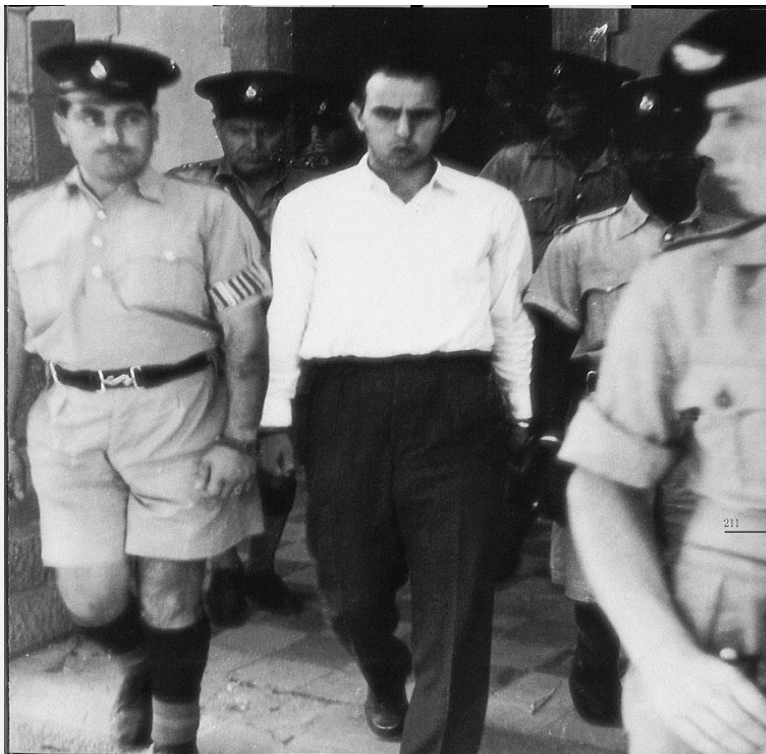
Ο Κυβερνήτης, στρατάρχης Τζών Χάρτιγκ καθιέρωσε την θανατική ποινή ακόμα και για περιπτώσεις κατοχής όπλων ή εκρηκτικών υλών. Μετά τις πρώτες καταδίκες, συγκροτήθηκε μονομελές Δικαστήριο με Αγγλο-δικαστή, που καταδίκασε αμετάκλητα σε θάνατο τους αγωνιστές, ύστερα από συνοπτικές διαδικασίες.

Οι εκτελέσεις γίνονταν με απαγχονισμό στις Κεντρικές Φυλακές Λευκωσίας. Εκτελέστηκαν, συνολικά, εννιά νέοι:

Στις 10 Μαΐου 1956, οι Μιχαλάκης Καραολής, 22 χρόνων, από το Παλαιχώρι και Αντρέας Δημητρίου, 23 χρόνων, από τον Άγιο Μάμαντα.

Στις 9 Αυγούστου 1956, οι Ανδρέας Ζάκος, 24 χρόνων, από την Λεύκα, Χαρίλαος Μιχαήλ, 21 χρόνων, από την Γαληνή και Ιάκωβος Πατάτσος, 22 χρόνων, από την Λευκωσία.

Στις 21 Σεπτεμβρίου 1956, οι Αντρέας Παναγίδης, 25 χρόνων, από το Παλαιχώρι, Μιχάλης Κουτσόφτας, 25 χρόνων, από το Παλαιομέτοχο και Στέλιος Μαυρομάτης, 23 χρόνων, από τον Λάρνακα Λαπήθου.

Ο Μιχαλάκης Καραολής, οδηγείται στο κατοχικό Δικαστήριο. Εκτελέστηκε με απαγχονισμό στην Λευκωσία στις 10 Μαΐου 1956.

Στις 14 Μαρτίου 1957, ο Ευαγόρας Παλληκαρίδης, 18 χρόνων, από την Τσάδα της Πάφου. Όλοι οι νεαροί αγωνιστές αντιμετώπισαν την αγχόνη με θάρρος και αξιοπρέπεια, συνιστώντας στους δικούς τους να μή λυπούνται. Ο Κουτσόφτας είπε στην μητέρα του: «Ήλθε η ώρα να δείξεις ότι είσαι πραγματική Ελληνίδα». Ο Παναγίδης, σε στενό συγγενή του: «Δεν θα δώ την Κύπρο ελεύθερη, αλλά προσφέρω το αίμα μου για να την δούν οι νέες γενιές».

Όλοι, την ώρα που ο δήμιος τους περνούσε την θηλιά στον λαιμό και τους φορούσε την κουκούλα στο κεφάλι, έψαλλαν τον Εθνικό Ύμνο. Οι ήχοι του πνίγονταν με το άνοιγμα της καταπακτής.

Ο πιο νέος από τους απαγχονισθέντες, ο δεκαοκτάχρονος Ευαγόρας Παλληκαρίδης, αρνήθηκε να υποβάλει την αίτηση χάριτος στον Αγγλο Κυβερνήτη, πράγμα που θα καθυστερούσε και ίσως να ματαίωνε την εκτέλεσή του. Τους συμαθητές του στο Ελληνικό Γυμνάσιο Πάφου αποχαιρέτησε με το τελευταίο του ποίημα, που άρχιζε ως εξής:

**«Θα πάρω μιάν ανηφοριά
θα πάρω μονοπάτια
να βρώ τα σκαλοπάτια
που πάν στην Λευτεριά».**

Νέος Κυβερνήτης.

Στις 3 Δεκεμβρίου 1957, ο κυβερνήτης, στρατάρχης σέρ Τζών Χάρτιγκ, αντικαθίσταται από τον σέρ Χιού Φούτ. Η εξέγερση συνεχίζεται με νέα κτυπήματα κατά των δυνάμεων κατοχής, αλλά και με νέες θυσίες.

Στις 14 Σεπτεμβρίου 1958, ο Χαράλαμπος Καλαϊτζής, 40 χρόνων, από τον Κάθηκα Πάφου, πατέρας επτά παιδιών, σκοτώνεται, αφού προηγουμένως μάχεται μέσα στο σπίτι του εναντίον στρατιωτών, σκοτώνοντας δύο και τραυματίζοντας άλλους δύο.

Σε επιθέσεις και ενέδρες της Ε.Ο.Κ.Α. σε διάφορα σημεία του νησιού σκοτώνονται 10 Βρετανοί. Κατά τη διάρκεια μάχης στην Φασούλα σκοτώνεται ο Νίκος Ευαγόρου, 17 χρόνων, από την Παλώδια. Ένας άλλος νεαρός, ο

19χρονος Παναγιώτης Κάσπης, από το Λιμνιάτη, σκοτώνεται σε ενέδρα κατά των Βρετανών στο Ριζοκάρπασο. Ο αριθμός των ηρωομαρτύρων αυξάνεται συνεχώς, μαζί και τα πλήγματα κατά των κατακτητών.

Σε μάχη, στο Κάτω Δίκωμο, έπεσε μαχόμενος, στις 19 Νοεμβρίου 1958, ο «σταυραετός του Πενταδάκτυλου». Κυριάκος Μάτσης, 32 χρόνων από το Παλαιχώρι, τομεάρχης της Ε.Ο.Κ.Α. στην Κερύνεια. Στους Αγγλους που τον καλούσαν να παραδοθεί απαντούσε: «Δεν θα με πιάσετε ζωντανό, θα βγώ πυροβολώντας». Βρήκε τον θάνατο από χειροβομβίδες των κατακτητών και βρέθηκε μέσα στο κρησφύγετό του, έχοντας στην αγκαλιά του τα δύο αυτόματα όπλα του.

Θρυλική υπήρξε και η «μάχη του Αχυρώνα» στο Λιοπέτρι, όπου έπεσαν οι Ανδρέας Κάρυος, 33 χρόνων, Φώτης Πίττας, 24 χρόνων, Ηλίας Παπακυριακού, 21 χρόνων και Χρήστος Σαμάρας, 33 χρόνων.

Ένα παιδί, ο αντάρτης Παναγιώτης Τουμάζος, 19 χρόνων, από το Βαρώσι, σκοτώνεται σε μάχη στον δρόμο Κακοπετριάς-Κυπερούντας· κι ένα άλλο παιδί, ο Πρόδρομος Ξενοφώντος, 18 χρόνων από το Αγριδάκι, πεθαίνει ύστερα από φρικτά βασανιστήρια, ενώ ο συνομήλικός του Γεώργιος Χριστοφόρου, από την Έμπα, σκοτώνεται μέσα στα κρατητήρια της Πάφου.

Οι Συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου.

Ο Απελευθερωτικός Αγώνας τερματίστηκε, όταν, στις 11 Φεβρουαρίου 1959, επιτεύχθηκε συμφωνία στην Ζυρίχη της Ελβετίας ύστερα από συνομιλίες που άρχισαν στις 5 του ιδίου μήνα, ανάμεσα στους πρωθυπουργούς Ελλάδας Κωνσταντίνο Καραμανλή και Τουρκίας Αντνάν Μεντερές, πλαισιωμένους από τους υπουργούς Εξωτερικών Αβέρωφ και Ζορλού. Στις 17 Φεβρουαρίου αρχίζει, στο Λάγκαστερ Χάουζ του Λονδίνου, πενταμερής διάσκεψη με συμμετοχή των πρωθυπουργών και υπουργών Εξωτερικών Αγγλίας, Ελλάδας και Τουρκίας, καθώς και εκπροσώπων των Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων, του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου και του Φαζίλ Κιουτσούκ. Η διάσκεψη περατώνεται στις 19 Φεβρουαρίου 1959, οπότε υπογράφεται και η συμφωνία για την εγκαθίδρυση του νέου κυπριακού κράτους. Στις 22 Φεβρουαρίου

ελευθερώνονται από τα κρατητήρια όλοι οι κρατούμενοι αγωνιστές και, στις 23 Φεβρουαρίου 1959, δημοσιεύονται τα κείμενα των συμφωνιών, με βάση τα οποία δημιουργείται η ανεξάρτητη Δημοκρατία της Κύπρου, με προεδρικό σύστημα.

Ανάμεσα στις πρόνοιες του Συντάγματος της Κυπριακής Δημοκρατίας είναι και η εγκαθίδρυση τριμερούς στρατηγείου Ελλάδας-Τουρκίας-Κύπρου, με στρατιωτικές δυνάμεις Ελλάδας 950 ανδρών και Τουρκίας 650 ανδρών (Ελληνική Δύναμη Κύπρου – ΕΛΔΥΚ και Τουρκική Δύναμη Κύπρου – ΤΟΥΡΔΥΚ).

Η Κύπρος ανεξάρτητο κράτος.

Με βάση τις συνθήκες Ζυρίχης-Λονδίνου, η Κύπρος ανακηρύχθηκε ανεξάρτητη Δημοκρατία στις 16 Αυγούστου 1960, με πρόεδρο τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο Γ΄ και Αντιπρόεδρο τον Τουρκοκύπριο γιατρό Φαζίλ Κιουτσούκ, που ήδη είχαν εκλεγεί σ' αυτές τις θέσεις από τις δύο κοινότητες. Η νεοσύστατη Κυπριακή Δημοκρατία έγινε μέλος του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, του Συμβουλίου της Ευρώπης, της Κοινοπολιτείας, του Κινήματος των Αδεσμεύτων και της Διεθνούς Τράπεζας. Η Αγγλία διατήρησε δύο κυρίαρχες βάσεις συνολικής έκτασης 154,4 τετραγωνικών χιλιομέτρων στην Δεκέλεια και στην περιοχή Ακρωτηρίου-Επισκοπής.

Η Ελληνική Δύναμη Κύπρου (ΕΛ.ΔΥ.Κ.) αποβιβάσθηκε στο λιμάνι της Αμμοχώστου την ημέρα της Ανακήρυξης της Ανεξαρτησίας (16 Αυγούστου 1960) και έγινε δεκτή με πρωτόγνωρες εκδηλώσεις ενθουσιασμού και προσδοκιών. Πρώτος Διοικητής της ΕΛ.ΔΥ.Κ. ήταν ο συνταγματάρχης Πεζικού Διονύσιος Αρμπούζης και η δύναμή της ανερχόταν σε 950 αξιωματικούς και οπλίτες. Εγκαταστάθηκε σε στρατόπεδο δυτικά της Λευκωσίας, στην περιοχή Γερολάκκου. Ταυτόχρονα, εγκαταστάθηκε στο νησί και η ΤΟΥΡ.ΔΥ.Κ.

Τα σχέδια της Τουρκίας.

Από τον Μάιο 1960, όταν την διακυβέρνηση της Τουρκίας ανέλαβε η στρατιωτική ηγεσία, εγκαταλείφθηκαν τα προσχήματα και ξαναβγήκαν στην επιφάνεια οι διχοτομικές επιδιώξεις. Σε συνεργασία με φανατικά και αδιάλλακτα στοιχεία της τουρκοκυπριακής κοινότητας, η Τουρκία άρχισε να εξοπλί-

ζει την τρομοκρατική οργάνωση Τ.Μ.Τ. και να συγκροτεί παράνομες παραστρατιωτικές οργανώσεις. Τούρκοι βουλευτές, καθηγητές και άλλοι επίσημοι καταφθάνουν στην Κύπρο, εκφωνούν εμπρηστικούς λόγους και καλλιεργούν την ιδέα του «τουρκισμού» και της «ενσωμάτωσης» του νησιού στην «Μητέρα Τουρκία». Ταυτοχρόνως, η τουρκοκυπριακή ηγεσία εκδηλώνει τις αντιδράσεις της, όχι μονάχα στις κυβερνητικές αποφάσεις αλλά και σε όλους τους τομείς της διοίκησης και της δημόσιας ζωής.

Όργανα της τουρκοκυπριακής ηγεσίας δολοφόνησαν στις 24 Απριλίου 1962 τους μετριοπαθείς Τουρκοκύπριους δημοσιογράφους Αϊχάν Χικμέτ και Αχμέτ Μουσαφέρ, που ήταν υπέρ της αρμονικής συνεργασίας των δύο κοινοτήτων. Δύο χρόνια αργότερα, στις 11 Απριλίου 1964, θα δολοφονηθεί από αδιάλλακτους Τουρκοκύπριους και ο συνδικαλιστής ηγέτης Ντερβίς Καβάζογλου, ταγμένος και αυτός στην ιδέα της συμφιλίωσης.

Δύο χρόνια μετά την εγκαθίδρυση του νέου κράτους, έγινε φανερό η ανάγκη αναθεώρησης ορισμένων άρθρων του Συντάγματος, ώστε να αρθούν οι δυσλειτουργίες και αγκυλώσεις στους κυβερνητικούς και διοικητικούς μηχανισμούς. Ο Πρόεδρος, Αρχιεπίσκοπος Μακάριος, στις 30 Νοεμβρίου 1963, ζήτησε με υπόμνημά του προς τον Αντιπρόεδρο Φαζίλ Κιουτσούκ την τροποποίηση 13 σημείων του Συντάγματος. Ενώ η απάντηση του Κιουτσούκ εκκρεμούσε, ο υπουργός Εξωτερικών της Τουρκίας, Φεριντούν Τζεμάλ Ερκίν, με δηλώσεις του στις 6 Δεκεμβρίου 1963, απέρριψε τις προτάσεις Μακαρίου.

Η εξέλιξη των γεγονότων υπήρξε ραγδαία. Ένα ασήμαντο επεισόδιο την νύχτα της 20ής προς 21η Δεκεμβρίου 1963 (συμπλοκή Τουρκοκυπρίων με αστυνομική περίπολο) έδωσε αφορμή σε εκτεταμένες διακοινοτικές ταραχές, που απέδειξαν την άριστα οργανωμένη τουρκική στρατιωτική προπαρασκευή στο νησί. Στις 22 Δεκεμβρίου, η ΤΟΥΡ.ΔΥ.Κ, εγκατέλειψε το στρατόπεδό της και αναπτύχθηκε κατά μήκος του αμαξιτού δρόμου Λευκωσίας-Κερύνειας, αποκόπτοντας την συγκοινωνία ανάμεσα στις δύο πόλεις. Ταυτόχρονα, οι δυνάμεις των παραστρατιωτικών τουρκικών οργανώσεων, οργανωμένες από Τούρκους αξιωματικούς, κατέλαβαν τις βόρειες συνοικίες της πρωτεύουσας (Τράχωνα, Ομορφίτα, Νεάπολη και Καϊμακλί). Άλλοι Τουρκοκύπριοι ένοπλοι

κινήθηκαν προς Βορρά και δημιούργησαν θυλάκους στην Αμμόχωστο, την Λεύκα, την Μανσούρα και αλλού.

Οι διακοινοτικές ταραχές συνεχίζονταν ώς τις 26 Δεκεμβρίου 1963, οπότε, κάτω από το βάρος των προτάσεων, δημιουργήθηκε η διαχωριστική «πράσινη γραμμή», ενώ τουρκικά αεροσκάφη επιχειρούσαν, την ίδια ακριβώς ημέρα, συνεχείς πτήσεις πάνω από το κυπριακό έδαφος. Λίγους μήνες αργότερα, εγκαταστάθηκε στο νησί η ειρηνευτική δύναμη των Ηνωμένων Εθνών.

Η Εθνική Φρουρά.

Μετά τα γεγονότα του Δεκεμβρίου 1963, τις κυβερνήσεις Ελλάδας και Κύπρου άρχισε ν' απασχολεί σοβαρά η οργάνωση της στρατιωτικής άμυνας του νησιού. Ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος αποφάσισε, τον Φεβρουάριο 1964, την συγκρότηση ειδικού αμυντικού φορέα με ονομασία «Εθνική Φρουρά» και την καθιέρωση υποχρεωτικής στρατιωτικής θητείας. Την αμυντική προσπάθεια της Κύπρου ενίσχυσε η ελληνική κυβέρνηση με προσωπικό και υλικό. Αξιωματικοί και οπλίτες των ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων στελέχωσαν την Εθνική Φρουρά. Παράλληλα, άρχισαν να καταφθάνουν στην Κύπρο ατμοπλοϊκώς τα τμήματα της ελληνικής Μεραρχίας (της ΕΛ.ΔΥ.Κ-Μ, όπως ονομάσθηκε), που τον Αύγουστο του 1964 αριθμούσε 8.000 αξιωματικούς και οπλίτες και ήταν ενισχυμένη σε μέσα και υλικό.

Όλες οι στρατιωτικές δυνάμεις (Εθνική Φρουρά, ΕΛ.ΔΥ.Κ-Μ και ΕΛΔΥΚ) υπήχθησαν στην «Ανωτάτη Στρατιωτική Διοίκηση Αμύνης Κύπρου» (Α.Σ.Δ.Α.Κ.). Στις 3 Ιουλίου 1964 διορίσθηκε Αρχηγός Α.Σ.Δ.Α.Κ. ο Γεώργιος Θ. Γρίβας (αρχηγός της ΕΟΚΑ κατά τον Απελευθερωτικό Αγώνα 1955-59), στον οποίο είχε απονεμηθεί ο βαθμός του Αντιστρατήγου.

Πρώτος Αρχηγός της Εθνικής Φρουράς είχε διορισθεί ο Αντιστράτηγος Γεώργιος Καραγιάννης και πρώτος Διοικητής της ΕΛΔΥΚ-Μ τοποθετήθηκε ο Υποστράτηγος Λ. Γεωργιάδης, που κατέβηκε στο νησί με το ψευδώνυμο «Αδωνις Χαραλάμπους».

Η μάχη της Τυλληρίας.

Στην περιοχή της Τυλληρίας, οι Τουρκοκύπριοι διατηρούσαν θύλακο επιφανείας 20,76 τετραγωνικών χιλιομέτρων, κατά μήκος του όρμου Κοκκίνων-Μανσούρας, που περιλάμβανε τα χωριά Κόκκινα, Άγιος Θεόδωρος, Άγιο Γεωργούδι, Αλεύκα και Σελλάι του Αππη. Η όλη περιοχή, και ιδιαίτερα ο όρμος των Κοκκίνων, προσφερόταν για ανεφοδιασμό και ενίσχυση των Τουρκοκυπρίων από την Αγκυρα, σε προσωπικό και υλικό. Επιπλέον, απειλούνταν οι συγκοινωνίες των ελεύθερων περιοχών Πύργου και Παχύαμμου.

Προκειμένου να συμπιεστεί η εστία αυτή και ν' αποτραπεί η παραπέρα διεύρυνσή της, η Εθνική Φρουρά, την νύκτα της 5ης προς 6η Αυγούστου 1964, προχώρησε στο ύψωμα Ακόνι, στοχεύοντας προς το Λωρόβουνο που κατεχόταν από τους Τούρκους και δέσποζε στην περιοχή. Οι Τουρκοκύπριοι, διοικούμενοι από Τούρκους αξιωματικούς, άρχισαν να βάζουν με καταιγιστικά πυρά από τον Λωρόβουνο και εξαπέλυσαν επίθεση προς το ύψωμα Ακόνι. Η Εθνική Φρουρά, στις 7 Αυγούστου, με αντεπίθεση Μοίρας Καταδρομών κατέλαβε το Λωρόβουνο, η δε Μανσούρα καταλήφθηκε από Τάγμα Πεζικού, ενώ οι Τούρκοι υποχωρούσαν στην περιοχή Κοκκίνων. Την άλλη μέρα το πρωί (8 Αυγούστου), αεροσκάφη που απογειώθηκαν από τουρκικά αεροδρόμια άρχισαν σφοδρό βομβαρδισμό της περιοχής. Το βράδυ της ίδιας μέρας, έξι τουρκικά πολεμικά πλοία πλησίασαν τις κυπριακές ακτές, ενώ συνεχίζονταν οι αεροπορικοί βομβαρδισμοί με βόμβες «Ναπάλμ», που έπλητταν, κυρίως, νοσοκομεία και άλλους μή στρατιωτικούς στόχους. Το νοσοκομείο Πόλης Χρυσοχούς και άλλα θεραπευτήρια της περιοχής κτυπήθηκαν από βόμβες «Ναπάλμ», με αποτέλεσμα να καούν ζωντανοί πολλοί άμαχοι, μεταξύ των οποίων ασθενείς, γέροντες και γυναικόπαιδα. Βρέθηκαν και απανθρακωμένα σώματα νοσηλευτικού προσωπικού. Ο γιατρός Μαυρογένης μεταβλήθηκε σε ένα κομμάτι κάρβουνο. Όλη η περιοχή, κυριολεκτικά, καιγόταν. Σύμφωνα με επίσημη ανακοίνωση, στην μάχη της Τυλληρίας σκοτώθηκαν 53 Ελλαδίτες και Ελληνοκύπριοι (25 στρατιωτικοί και 28 άμαχοι) και τραυματίστηκαν 125 (69 στρατιωτικοί και 56 άμαχοι). Η έκταση των απωλειών που είχαν οι Τούρκοι είναι άγνωστη.

Η συμπαράσταση του ελληνικού λαού υπήρξε άμεση και συγκινητική. Ύστερα από ραδιοφωνική έκκληση του Πρέσβη της Κύπρου Νίκου Κραγι-

διώτη, εκατοντάδες πολίτες έδωσαν αίμα για τους αδελφούς τους Κυπρίους τραυματίες, πολλοί δε γιατροί έσπευσαν επιτόπου να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους.

Σημείωση:

Το παρόν άρθρο δημοσιεύθηκε στο τεύχος Νο 11 του περιοδικού «ΠΕΜΠΤΟΥΣΙΑ» (Απρίλιος – Ιούλιος 2003).

Πηγή : <https://www.pemptousia.gr/>